

Elogi de la vida senzilla

Intentar explicar el fenomen carbonera als qui tenim el costum de fer-hi una immersió és relativament fàcil. L'exercici es complica quan vols fer-ho entendre a algú que no hi ha estat mai. Primer, per l'ofici, per la carbonera en si mateixa. Fa poques dècades que se'n van deixar de fer, però a l'imaginari col·lectiu en resta un oblit prehistòric. Després, per la singularitat extrema d'una festa, intensa i sostinguda en el temps, generada al voltant d'una humil pila de llenya que fumeja durant dues setmanes en un indret recòndit de les Gavarres. És una celebració genuïna, sense referents enlloc, que ha esdevingut un insòlit fenomen antropològic.

Els que hi participem habitualment i l'hem vist créixer exponencialment segurament no som prou conscients de la seva magnitud. O potser sí, perquè molts dies encara ens impressiona la ingent quantitat de vehicles i persones vingudes d'arreu que s'hi apleguen. Amb el temps, però, hem integrat aquest creixement com un fet inherent a la celebració i ens hi hem immunitzat.

Per això, el millor retrat actual ens el pot donar una mirada externa, que no hi hagi estat mai exposada o que tingui poques referències més enllà d'una fotografia o d'un comentari amic. Aquest exercici no és difícil. Segurament també l'haureu practicat quan en alguna ocasió hi heu portat alguna persona que no hi havia estat mai. Ja sigui entre setmana o cap de setmana, només cal que li mireu els ulls quan hi aterra per primera vegada. D'entrada, la sorpresa. Al cap d'una estona, l'ad-

miració. I més tard, l'emoció de sentir-se com a casa i no voler deixar el paratge, atret pel magnetisme d'un nou món de relacions socials i contacte amb la natura. Tot plegat, en un entorn que sembla instal·lat a recés del pas del temps, allunyat del brogit d'una societat que hi passa accelerada, a poca distància, per una de les vies més concorregudes de la Costa Brava.

La sorpresa del nouvingut s'inicia tan bon punt es pren el camí principal que porta fins a la carbonera, el que ve de la carretera de Palamós. El recorregut és d'una gran bellesa, cosa que predisposa l'ànim. En poc més de dos quilòmetres se'ns mostra la transició de les noves formes de vida al nostre Empordà rural, més íntim i aliè a la vegada, amb masies exclusives que es van succeint fins a arribar a les majestuoses postals del mas Frigola i el mas Vidal. Aques-

tes contundents construccions viuen encara des de fa segles, separades per una zona de cultiu i un fons on s'ha recuperat la Rajoleria del Mas Frigola –segona meitat del segle XVIII–, una de les joies de la corona del patrimoni etnològic gavarrenc.

Paratge Lluís Pla i Pascual. Passats els masos, continuem el camí a través d'un atapeït túnel d'alzines i suros que acaba en un gran camp obert, reconvertit, pràcticament durant un mes, en un pàrquing i espai de benvinguda per als visitants. La carbonera té lloc als dominis del mas Frigola, a l'antic paratge del Sobellàs, rebatejat el 2015 amb el nom de Lluís Pla i Pascual, en homenatge a un dels precursors de la festa. Es tracta

d'un espai natural desestressat, sotmès la resta de l'any a la cadència cíclica del treball de la terra, que durant dues setmanes acull una veritable explosió de vida.

Si fem el recorregut de dia, l'aproximació emocional és gradual. Però si el trajecte es fa de nit, la sorpresa del primerenc serà majúscula quan, de cop i volta, enmig del no res, se li apareix un nou món, una vida desconeguda que batega al cor de les Gavarres, una realitat paral·lela configurada per centenars de vehicles perfectament arrencats en la foscor, en un entorn pigallat de petites fogueres i siluetes que s'hi retallen.

Ens trobem en el gran teatre de la carbonera, on durant dues setmanes i de manera ininterrompuda, les

24 hores del dia, s'hi representen infinitat de papers i arguments. És una obra complexa, coral, que podríem situar entre el costumisme popular i el surrealisme empordanès, que no dalinià. Una nova forma de neorealisme que només té el seu paradigma en aquest racó de Gavarres i en aquest temps concret del calendari anual.

En desgranar el guió, podem concloure que la carbonera és el triomf de la vida senzilla, de la quotidianitat, de la proximitat, del temps lent. De la torrada amb arengada, de la carn a la brasa, de la conversa profunda i l'acudit lleuger, de les paraules i dels silencis que parlen. En definitiva, és un elogi a la vida senzilla, el triomf d'allò més íntim.

A dalt, la zona del pàrquing de la carbonera atapeïda de cotxes; a l'esquerra, les Veus de Parlavà animant la vetllada després d'un bon sopar; a la dreta, en Narcís Parals, el Moliner, preparant un morteràs d'allioli.

Qui més qui menys hi desfila sense les motxilles del dia a dia. O si més no, en arribar-hi les deixa a terra i ja les recollirà en marxar. Aquesta és, d'entrada, la gran lliçó d'una trama on tothom s'hi pot veure reflectit, amb independència d'edats, formació i estatus. És un aiguabarreig de vides en estat pur.

Espai de memòria col·lectiva. La carbonera apel·la a la nostra memòria col·lectiva i per això ens hi sentim cridats. És una experiència que, més enllà del fum, ens permet flairar l'essència d'una època recent perduda, protagonitzada per feixines, rajolers, calciners, bosquetans, llegendes, històries que no han passat però que són veritat... i per la vida a mercat quan els mercats eren mercats i quan la Bisbal d'Empordà n'era la capital, de tot aquest món. Certament, protegits en la distància, ens mirem l'ofici des de la comoditat i el confort de les nostres vides, però no podem resistir-nos a la forta seducció de tot el que ens evoca la pila fumejant.

En aquest nou espai relacional s'esdevé una mena d'aplec sostingut de manera ininterrompuda 24 hores al dia, durant dues setmanes o tres, segons l'any. En determinats dies, és fàcil trobar-hi un miler de persones amb la taula parada. Que tot plegat sigui així no ha estat programat. Ha esdevingut de manera espontània per voluntat o, gairebé, per imperatiu popular. Primer va ser una petita colla que volia fer companyia als carboners en la seva llarga i sofrida vetlla durant la cuita. Ara és una gran colla de persones que vol sentir-se acompanyada per l'escalf de la pila, mentre comparteixen estones, àpats i converses, en un rodal molt treballat de les Gavarres.

La carbonera fa olor de fum, però també de carn a la brasa, terra mullada, allioli, vi, cava, i conjuga tots els colors de la tardor, però ens regala diades estiuenques impagables, sense renunciar a diluvis universals que ens permeten viure-la encara amb un major grau d'intimitat, en l'aixopluc de la bona companyia.

La pila comparteix protagonisme amb savis autodidactes de la natura, costumistes catalans extraliteraris, tertulians incombustibles de l'actualitat intangible, cuiners estrellats de la gastronomia local, vehements

De dalt a baix: la carbonera, fumejant, de nit; en Jordi Regencós preparant els cargols; en Xevi Ponsatí i en Josep Geronès –en Tòfol– fent peus de porc a la brasa.

ideòlegs de la condició humana, transcendents oradors i guies espirituals de la frugalitat humana. Enlloc com aquí es parla amb tanta elevació de les problemàtiques més prosaiques. Es recuperen històries que l'oblit s'ha empassat i es confirma allò que la història majúscula pot sobreviure, però que la minúscula desapareix amb facilitat i celeritat. A la carbonera, amb les petites coses, se n'ha fet una de ben grossa.

No sé si hi té alguna cosa a veure, però prenem nota. Molt a prop del paratge on passa la nostra història, hi ha les restes de l'església Vella del Mas Vidal –segle IX–, que va ser un dels primers monestirs benedictins de Catalunya. La seva construcció s'emmarca en el procés d'ocupació i cristianització del territori un cop els reis francs carolingis van fer retrocedir l'expansió de l'Islam. Que el cenobi benedictí s'establís en aquest entorn no devia ser fruit de l'atzar. Els monestirs no estan situats, precisament, en indrets erms i desamparats. I de tots és sabut que els monjos, malgrat predicar l'austeritat i la contenció, valoraven la bona taula i tenien un acusat sentit de l'estètica i la bellesa. Per això, malgrat el pas dels segles, a l'entorn de la carbonera encara podem amarar-nos dels valors espirituals i terrenals que van fer d'aquest lloc un enclavament estratègic.

La cuita ens permet fer incursions en el nostre passat més recent, quan les poblacions vivien encara des a la Gavarres, font inesgotable de recursos. Ara les nostres vides s'hi tornen a encarar, perquè el lleure ha conquerit els seus corriols, però durant dècades aquestes muntanyes van ser la tieta oblidada a qui mai anem a visitar, per bé que sempre demana per nosaltres.

Festa intergeneracional. Aquests dies de fum de tardor, rememorem com era de soferta la feina de les generacions que ens han precedit. No només la de carboner, sinó tantes d'altres que d'una manera o altra també hi desfilen, sigui en forma de relat o de demostració pràctica. La carbonera és, doncs, el nexa d'unió amb tot aquest passat, però també exerceix de punt de trobada de presents i futurs que no tindrien cap altre espai de contacte. En aquest sentit, és una celebració totalment intergeneracional. Durant els dies de cuita, grans, no tan

grans i petits comparteixen experiències, històries, acudits i tota mena de vivències, com no es pot fer durant la resta de l'any ni en cap altre espai cívic. On, si no, podríem haver escoltat les històries d'en Coia, contagiar-nos de la saviesa d'en Lluís de la Deixesa, tastar l'allioli del Moliner, envejar les 'espoliacions' boletaries de la Joaquina Sala, badar amb els contes a la vora del foc, compartir les delícies culinàries més íntimes, tancar els ulls al primer glop del vi de la bóta de pagès o admirar les barbacoes més avançades del moment? La carbonera és una gran corretja de transmissió de valors, de compartir, de rebre i de donar.

Aquesta tasca divulgativa també es canalitza, d'una manera més organitzada, a través de les nombroses visites escolars que s'hi organitzen. Cada any hi passen al voltant de 3.000 escolars d'arreu de les comarques gironines, que amb la carbonera, poden conèixer un ofici perdut i una manera de viure a partir de l'aprofitament d'un recurs natural.

Un actiu turístic i econòmic. Si aquesta transmissió de valors és important, no ho és menys la repercussió que té la carbonera en la dinamització de l'economia local. Fora bo que algun dia es valorés l'impacte econòmic que té en el territori. Ara que està tan de moda quantificar la incidència de qualsevol esdeveniment més o menys rellevant, també caldria reconèixer a la carbonera que és un actiu turístic i econòmic per al territori. Ho poden constatar molts establiments d'alimentació, fleques, pastisseries, carnisseries, supermercats... que aquests dies d'octubre hi fan un petit agost.

Per tot plegat, la carbonera no és només una activitat divulgativa i no és només una festa. Va començar, òbviament, per donar a conèixer un ofici perdut, però mentre ho feia, s'hi anava configurant una nova categoria d'esdeveniment que ha cristal·litzat en un espai de trobada, on les persones han desplaçat, en sentit figurat, la pila de carbó. La festa s'ha imposat a la carbonera; però sense ella, això no hauria estat possible. Per tant, aquesta nova realitat és també un mèrit de la pila, que amb el seu fum dóna sentit a tot plegat: és l'argamassa que sustenta tota l'estructura. Si un dia faltés, res no tindria sentit 🍄

Al detall, salsitxes amb bolets
cuinades per la Quima Sala.

